

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2008-2009

4 DECEMBER 2008

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 757 van het Gerechtelijk Wetboek, betreffende het sluiten der deuren in familiezaken

Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Gerechtelijk Wetboek teneinde de procedures in familiezaken menselijker te doen verlopen

Wetsvoorstel tot wijziging van het vierde deel van het Gerechtelijk Wetboek teneinde het beginsel van de zitting in raadkamer in te voeren in familiezaken

ADVIES VAN DE HOGE RAAD
VOOR DE JUSTITIE

*(goedgekeurd door
de Algemene Vergadering
van 5 november 2008)*

Zie :

Stukken van de Senaat :

4-295 - 2007/2008 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel van mevrouw Defraigne.
Nr. 2 : Advies van de Raad van State.

4-381 - 2007/2008 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel van de heer Procureur c.s.
Nr. 2 : Advies van de Raad van State.

4-560 - 2007/2008 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel van de heren Mahoux en Collignon.
Nr. 2 : Advies van de Raad van State.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2008-2009

4 DÉCEMBRE 2008

Proposition de loi modifiant l'article 757 du Code judiciaire, relatif au huis clos en matière familiale

Proposition de loi modifiant le Code civil et le Code judiciaire en vue d'une humanisation des procédures en matière familiale

Proposition de loi modifiant la quatrième partie du Code judiciaire en vue d'instaurer dans les matières familiales le principe de l'audience en chambre du conseil

AVIS DU CONSEIL SUPÉRIEUR
DE LA JUSTICE

*(approuvé par
l'Assemblée générale
du 5 novembre 2008)*

Voir :

Documents du Sénat :

4-295 - 2007/2008 :

N° 1 : Proposition de loi de Mme Defraigne.
N° 2 : Avis du Conseil d'État.

4-381 - 2007/2008 :

N° 1 : Proposition de loi de M. Procureur et consorts.
N° 2 : Avis du Conseil d'État.

4-560 - 2007/2008 :

N° 1 : Proposition de loi de MM. Mahoux et Collignon.
N° 2 : Avis du Conseil d'État.

**ADVIES OVER DE ZITTINGEN
MET GESLOTEN DEUREN
IN FAMILIEZAKEN**

Bij schrijven van 17 september 2008 heeft de Staatssecretaris voor Begroting en Gezinsbeleid de Hoge Raad voor de Justitie (HRJ) om advies verzocht over de invoering van de behandeling met gesloten deuren van familiezaken, zoals voorzien in een aantal recente wetsvoorstellen (1).

De HRJ heeft het hiernavolgend advies uitgebracht.

KRACHTLIJN

De HRJ is van oordeel dat de openbaarheid van de terechtzitting de regel is en moet blijven.

Om van deze regel af te wijken moet de wetgever de redenen opgeven waarom voor bepaalde procedures wordt gekozen voor de behandeling met gesloten deuren.

De HRJ is van oordeel dat de behandeling met gesloten deuren, als uitzondering, gerechtvaardigd is voor bepaalde familierechtelijke procedures en in het bijzonder voor familiale geschillen over het ouderlijk gezag, de huisvesting en het persoonlijk contact met de grootouders.

Het is aangewezen om de rechter de mogelijkheid te laten om, ambtshalve of op vraag van het openbaar ministerie of van één der partijen, de behandeling met gesloten deuren te modaliseren of terug te keren naar het principe van de openbare terechtzitting.

1. Bij het onderzoek van de wetsvoorstellen die voor verschillende procedures inzake personen- en familierecht in ruime zin de behandeling met gesloten deuren willen voorschrijven, moet rekening worden gehouden met artikel 6, § 1, van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, en met artikel 14, § 1, van het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, die de openbaarheid van de terechtzittingen tot principe verheffen. Artikel 148 van de Grondwet luidt: "De terechtzittingen van de rechtbanken zijn openbaar, tenzij de openbaarheid gevaar oplevert voor de orde of de goede zeden; in dat geval wordt zulks door de rechtbank bij vonnis verklaard".

2. Bij sommige gerechtelijke procedures inzake personen- en familierecht in ruime zin worden waarden in de waagschaal gelegd die beschermd worden door andere regels die de fundamentele rechten inzake de eerbiediging van het privé- en het gezinsleven vrijwaren zoals die worden gewaarborgd door de Grondwet, het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

3. In sommige familiezaken, zoals bijvoorbeeld adoptie, is de wetgever al opgetreden en heeft hij de openbaarheid van de debatten vervangen door terechtzittingen met gesloten deuren. Artikel 433*bis* Sw. stelt trouwens ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer van minderjarigen grenzen aan de berichtgeving over bepaalde geschillen.

4. In de rechtspraktijk kan worden vastgesteld, op het terrein, dat de partijen en hun raadslieden het moeilijk vinden om in het openbaar debat te voeren over sommige zaken die rechtstreeks hun

(1) Wetsvoorstel van 18 oktober 2007 tot wijziging van artikel 757 van het Gerechtelijk Wetboek, betreffende het sluiten der deuren in familiezaken [Senaat, 4-295/1], Wetsvoorstel van 12 november 2007 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Gerechtelijk Wetboek teneinde de procedures in familiezaken menselijker te doen verlopen [Senaat, 4-381/1], Wetsvoorstel van 13 februari 2008 tot wijziging van het vierde deel van het Gerechtelijk Wetboek teneinde het beginsel van de zitting in raadkamer in te voeren in familiezaken [Senaat, 4-560/1].

**AVIS RELATIF AUX AUDIENCES
À HUIS CLOS DANS LES MATIÈRES
FAMILIALES**

Par courrier du 17 septembre 2008, le Secrétaire d'Etat au Budget et à la Politique des familles a sollicité l'avis du Conseil supérieur de la Justice (CSJ) sur l'introduction du huis clos dans les affaires familiales, telle qu'envisagée dans différentes propositions de loi récentes (1).

Le CSJ a rendu l'avis suivant.

LIGNE DE FORCE

Le CSJ est d'avis que la publicité des audiences est et doit rester le principe.

Pour pouvoir déroger à la règle, le législateur doit justifier les raisons pour lesquelles le huis clos est retenu dans certaines procédures.

Le CSJ est d'avis que le huis clos, comme exception, se justifie dans certaines procédures de droit familial et particulièrement dans les conflits familiaux relatifs à l'autorité parentale, à l'hébergement et aux relations personnelles avec les grands-parents.

Il est indiqué de laisser au juge, d'office ou à la demande du ministère public ou d'une partie, la possibilité de modaliser le huis clos ou d'en revenir au principe de l'audience publique.

1. Les propositions de loi tendant à prescrire le huis clos dans différentes procédures touchant au droit des personnes et au droit familial au sens large doivent être examinées au regard de l'article 6, § 1er, de la Convention européenne des droits de l'homme et de l'article 14, § 1er, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques qui érigent la publicité des audiences en principe. L'article 148 de la Constitution dispose que « les audiences des tribunaux sont publiques, à moins que cette publicité ne soit dangereuse pour l'ordre ou les mœurs; et dans ce cas le tribunal le déclare par jugement ».

2. Certaines procédures judiciaires portant sur le droit des personnes et le droit familial au sens large mettent en jeu des valeurs protégées par d'autres règles garantissant des droits fondamentaux en matière de droit au respect de la vie privée et familiale garantis par la Constitution, la Convention européenne des droits de l'homme et le Pacte international relatif aux droits civils et politiques.

3. Pour certaines matières familiales, comme l'adoption, le législateur est déjà intervenu et a substitué le huis clos à la publicité des débats. Pour protéger la vie privée du mineur, l'article 433*bis* CP limite d'ailleurs la publication et la diffusion d'informations concernant certains litiges.

4. La pratique judiciaire permet de constater, sur le terrain, la difficulté des parties et de leurs conseils à débattre publiquement certaines questions liées directement à leur vie privée et familiale.

(1) Proposition de loi du 18 octobre 2007 modifiant l'article 757 du Code judiciaire, relatif au huis clos en matière familiale [Sénat, 4-295/1], Proposition de loi du 12 novembre 2007 modifiant le Code civil et le Code judiciaire en vue d'une humanisation des procédures en matière familiale [Sénat, 4-381/1], Proposition de loi du 13 février 2008 modifiant la quatrième partie du Code judiciaire en vue d'instaurer dans les matières familiales le principe de l'audience en chambre du conseil [Sénat, 4-560/1].

privé- en gezinsleven aanbelangen. De minder formele behandeling in raadkamer is van aard een humanere benadering van familiale geschillen te bevorderen.

5. Om die gêne weg te nemen passen de hoven en rechtbanken verschillende oplossingen toe : terechtzittingen op een vast uur, waarbij minder publiek aanwezig is; terechtzittingen in een kleine zittingszaal die het publiek er minder toe aanzet om de debatten te volgen; wachtzalen buiten de zittingszalen; zogenaamde pleidooien "aan de balie" zodat de debatten discreter kunnen verlopen.

6. Het uitbreiden van de behandeling met gesloten deuren naar dossiers inzake familierecht vrijwaart de bescherming van het privé-leven van de partijen. Die behandeling lijkt bijzonder gerechtvaardigd voor familiale conflicten over het ouderlijk gezag, de huisvesting en het persoonlijk contact van de grootouders. In verschillende andere Europese landen worden dit soort zaken trouwens niet in openbare zitting behandeld. Zij zal bevorderlijk zijn voor een serene verloop van het debat, en de conflicten zullen worden geregeld en op een meer menselijke wijze worden benaderd. Het zal bevorderlijk zijn voor rechterlijke beslissingen die beter worden aanvaard door de partijen.

Het lijkt daarentegen minder opportuun om de behandeling met gesloten deuren uit te breiden tot de vervolgingen wegens een als misdrijf omschreven feit gepleegd vóór de volle leeftijd van achttien jaar (1).

7. Men moet zich ervan bewust zijn dat de invoering van de behandeling met gesloten deuren de praktische organisatie van de terechtzittingen zal bemoeilijken voor de rechtbanken, die tijdens eenzelfde terechtzitting zaken moeten behandelen die zowel in openbare terechtzitting als met gesloten deuren moeten worden behandeld. De wet moet dan ook duidelijk aangeven wat onder de behandeling met gesloten deuren valt (enkel het horen van de partijen ? de debatten in hun geheel ?) en wat niet. Bovendien zal de invoering van de behandeling met gesloten deuren nieuwe vragen doen rijzen, zoals die van de naaste familieleden van de partijen — en meer in het bijzonder die van de nieuwe partners : in sommige gevallen zal hun aanwezigheid op de terechtzitting bevorderlijk zijn voor een totaalbeeld van de situatie van elk van de partijen en bijdragen tot de oplossing van het conflict; in andere gevallen aanpak zal hun aanwezigheid de gespannen situatie doen toenemen. Moeten de naaste familieleden de mogelijkheid krijgen aanwezig te zijn bij de debatten ? Welke naaste familieleden ? In alle gevallen ? Die beslissing aan de rechter overlaten ? Hoe dan ook moet ervoor gewaakt worden dat de wet geen onbuigzaamheid met zich brengt die vandaag onbestaande is. Om die reden zou aan de rechter de mogelijkheid moeten worden geboden om de niet-openbaarheid te modaliseren.

8. Men moet er voor zorgen dat de beperking die op het algemene beginsel van de openbaarheid van de debatten wordt ingevoerd beantwoordt aan de proportionaliteitsregel. De wetgever zal moeten verantwoorden waarom hij voor sommige procedures wel en voor andere procedures niet de behandeling met gesloten deuren kiest (2).

9. Om dezelfde reden van proportionaliteit, is het aangewezen om de rechter de mogelijkheid te laten om, ambtshalve of op vraag van het openbaar ministerie of van één der partijen, de behandeling met gesloten deuren te modaliseren of terug te keren naar het principe van de openbare terechtzitting.

(1) Zie ook advies nr. 44.203/2 van 2 juni 2008 [Senaat, 4-295/2], p. 8, bijzondere opmerking nr. 3.

(2) Zie ook advies nr. 44.203/2 van 2 juni 2008 [Senaat, 4-295/2], p. 7, bijzondere opmerking nr. 1.

Le traitement moins formel en chambre du conseil est de nature à favoriser une approche plus humaine des litiges familiaux.

5. Différentes solutions sont mises en œuvre dans les cours et tribunaux, avec l'objectif de supprimer cet embarras : audiences tenues à heure fixe, entraînant une moindre présence de public; tenue des audiences dans des salles petites n'incitant guère le public à suivre les débats; organisation de salles d'attentes en dehors de la salle d'audience; plaidoiries dites « au comptoir » qui permettent plus de discrétion dans les débats.

6. Un élargissement du huis clos dans les matières de droit familial assure la protection de la vie privée des parties. Il paraît particulièrement justifié dans les conflits familiaux relatifs à l'autorité parentale, à l'hébergement et aux relations personnelles des grands-parents. Dans différents autres pays européens, ce genre d'affaires n'est d'ailleurs pas traité en audience publique. Il favorisera les conditions d'un débat serein, menant à l'apaisement des conflits et une approche plus humaine de ceux-ci. Il favorisera l'émergence de décisions judiciaires mieux acceptées par les parties.

Il serait par contre inopportuun d'étendre le huis clos aux poursuites du chef d'un fait qualifié infraction commis avant l'âge de dix-huit ans accomplis (1).

7. Il faut être conscient que l'instauration du huis clos compliquera l'organisation pratique des audiences des tribunaux qui auront à connaître au cours de la même audience d'affaires à prendre en audience publique comme en huis clos. Il est important que la loi précise clairement ce qui ressort du huis clos (la seule audition des parties ? la totalité des débats ?) et ce qui n'en ressort pas. L'instauration du huis clos amènera par ailleurs à se poser des questions nouvelles, comme celle du cas des proches des parties — et plus particulièrement celle des nouveaux compagnons ou compagnes : dans certains cas, la présence de ceux-ci à l'audience favorise une appréhension globale de la situation de chaque partie et contribue à la solution du conflit; dans d'autres cas, cette présence participe à l'accroissement des tensions. Faut-il permettre aux proches d'assister aux débats ? Quels proches ? Dans tous les cas ? S'en remettre à la décision du juge ? Il faudra en tout cas veiller à ce que la loi n'induisse pas une rigidité inexistante aujourd'hui. Pour cette raison, il faudrait donner au juge la possibilité de modaliser le huis clos.

8. Il faudra être attentif au respect de la règle de proportionnalité de la restriction ainsi apportée au principe général de publicité des débats. Le législateur devra être attentif à justifier pour quelles raisons le huis clos a été retenu pour certaines procédures et pas pour d'autres (2).

9. Il est indiqué au même titre de la proportionnalité de la règle légale de laisser au juge, d'office ou à la demande du ministère public ou d'une partie, la possibilité de modaliser le huis clos ou d'en revenir au principe de l'audience publique.

(1) Voir aussi l'avis n° 44.203/2 du 2 juin 2008, [Sénat, 4-295/2], p. 8, observation particulière n° 3.

(2) Voir aussi l'avis n° 44.203/2 du 2 juin 2008 [Sénat, 4-295/2], p. 7, observation particulière n° 1.